

บทที่ 3

สภาพเศรษฐกิจสังคม ระบบการเลี้ยง และปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงสุกรขุน

เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึง สภาพเศรษฐกิจ สังคม และระบบการเลี้ยง ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งสองระบบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงสุกรขุนของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม

3.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา จำนวน 22 ตัวอย่าง และเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา จำนวน 22 ตัวอย่าง ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.1. ข้อมูลของหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง

ผลการศึกษา พบว่า เพศของหัวหน้าครัวเรือนกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 51-60 ปี (ร้อยละ 54.55) ในด้านสถานภาพการสมรส พบว่า เกษตรกรกว่าร้อยละ 73 สมรสแล้ว มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นโสดและเป็นหม้าย และหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 59.1) ส่วนหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า ทั้งหมดเป็นเพศชาย และส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงเดียวกันกับเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา โดยเกษตรกรที่ไม่ทำพันธะสัญญาเกือบทั้งหมดมีการสมรสแล้ว (ร้อยละ 96) มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นหม้าย ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 72.73) และระดับการศึกษาสูงสุดที่พบ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หรือ ปวช. เท่านั้น (ดังตารางที่ 3.1)

ส่วนอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การเลี้ยงสุกร (ร้อยละ 87) มีส่วนน้อยที่มีอาชีพหลักเป็นอย่างอื่น ในขณะที่เกษตรกรที่ไม่มีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ การเลี้ยงสุกร (ร้อยละ 59) เช่นกัน แต่

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลหัวหน้าครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรทั้งสองระบบ

ข้อมูลหัวหน้าครัวเรือน	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	20	90.90	22	100.0
หญิง	2	9.1	-	-
รวม	22	100.0	22	100.0
อายุ				
ต่ำกว่า 40 ปี	3	13.64	1	4.55
41-50	7	31.81	1	4.55
51-60	12	54.55	14	63.63
61-70	-	-	5	22.72
70 ปี ขึ้นไป	-	-	1	4.55
รวม	22	100.0	22	100.0
สถานภาพสมรส				
สมรส	16	72.72	21	95.45
โสด	3	13.64	1	4.54
หม้าย	3	13.64	-	-
รวม	22	100.0	22	100.0
ระดับการศึกษา				
อ่านออกเขียนได้	-	-	1	4.54
จบชั้นประถมศึกษา	9	40.90	16	72.73
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือ ปวช.	2	9.10	5	22.73
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวส.	7	31.82	-	-
จบปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	4	18.18	-	-
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

สัดส่วนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีพันธะสัญญา เพราะมีเกษตรกรกว่าร้อยละ 40 ที่มีอาชีพหลักเป็นอาชีพอื่น ได้แก่ ทำสวนผลไม้ รับจ้างนอกภาคการเกษตร ทำนา เป็นต้น (ตาราง 3.2)

เกษตรกรที่มีพันธะสัญญาและเลี้ยงสุกรขุนเป็นอาชีพหลัก มีอาชีพรองที่หลากหลายแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่เป็นอาชีพในภาคการเกษตร มีเพียงส่วนน้อยที่เลี้ยงสุกรขุนเป็นอาชีพรอง (ร้อยละ 13.64) ต่างจากเกษตรกรไม่มีพันธะสัญญาที่เลี้ยงสุกรขุนเป็นอาชีพรองกว่าร้อยละ 40 (ตาราง 3.3)

ตารางที่ 3.2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนทั้งสองระบบ แยกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำนา	-	-	2	9.09
ทำสวนผลไม้	1	4.45	5	22.72
เลี้ยงสุกรขุน	19	86.35	13	59.10
รับราชการ	1	4.45	-	-
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	-	-	2	9.09
อื่นๆ	1	4.45	-	-
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนทั้งสองระบบ แยกตามอาชีพรอง

อาชีพรอง	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำนา	5	22.72	2	9.10
ทำไร่	2	9.10	-	-
สวนผลไม้	4	18.18	8	36.36
สวนผัก	2	9.10	3	13.64
เลี้ยงสุกรขุน	3	13.64	9	40.90
รับจ้างนอกภาคการเกษตร	1	4.54	-	-
อื่นๆ	5	22.72	-	-
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

หัวหน้าครัวเรือนตัวอย่างที่เลี้ยงสุกรขุนทั้งแบบมีและไม่มีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่เคยได้เข้ารับการอบรม (ร้อยละ 94.45) เท่ากัน โดยเรื่องที่ได้รับการอบรมส่วนใหญ่ คือ การเลี้ยงสุกร ร้อยละ 72 กรณีมีพันธะสัญญา และร้อยละ 58 กรณีไม่มีพันธะสัญญา ส่วนเรื่องที่มีผู้ได้รับการอบรมในอันดับรองลงมา คือ เรื่องการเกษตรอื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร ในกรณีเกษตรกรที่มีพันธะสัญญา ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่เลี้ยงแบบไม่มีพันธะสัญญาจะได้รับการอบรมในเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงสุกร เช่น โรคของสุกร การฉีดวัคซีน อาหารสุกร (ดังตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 การได้รับการอบรม และเรื่องที่ได้รับการอบรม ของเกษตรกรทั้งสองระบบ

การได้รับการอบรม	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	21	94.45	21	94.45
การเลี้ยงสุกร เช่น เรื่องอาหารสุกร	16	71.95	13	58.47
มาตรฐานฟาร์ม	1	4.50	1	4.50
โรคของสุกร	1	4.50	3	13.50
การฉีดวัคซีน	-	-	2	8.99
การเกษตรอื่นๆ	3	13.50	2	8.99
ไม่เคย	1	4.54	1	4.54
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

3.1.2 ขนาดครัวเรือนและแรงงาน

ผลการศึกษาในด้านขนาดของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนในกลุ่มเกษตรกรแบบมีพันธะสัญญา มีค่าเฉลี่ยของขนาดครัวเรือนที่ 3 คน โดยส่วนใหญ่อยู่ในวัยแรงงานขณะที่ครัวเรือนในกลุ่มเกษตรกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีค่าเฉลี่ยของขนาดครัวเรือนที่ 4 คน

เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา โดยประมาณ 3 คนอยู่ในวัยแรงงาน มีสมาชิกในครอบครัวทำการเกษตรอย่างเดียว 1-2 คนต่อครัวเรือน คนประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน (ตารางที่ 3.5) เกษตรกรตัวอย่าง ร้อยละ 68.18 มีการจ้างแรงงานประจำ ใน

การเลี้ยงสุกร โดยจำนวนแรงงานจ้างเฉลี่ย 3 คนต่อฟาร์ม เป็นแรงงานเพศชายเฉลี่ย 2 คน อัตราค่าจ้าง 4,823.48 บาทต่อเดือน และเป็นแรงงานเพศหญิงเฉลี่ย 1 คน อัตราค่าจ้าง 4,434.09 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 3.6)

เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีสมาชิกในครอบครัวทำการเกษตรอย่างเดียว 2 คนต่อครัวเรือน และประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่การเกษตรเฉลี่ย 1 คน (ตารางที่ 3.5) เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานประจำในการทำฟาร์มสุกร แสดงให้เห็นว่ามีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.5 ขนาดครัวเรือนและแรงงานจ้าง

ประเด็น	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา
	ค่าเฉลี่ย (คน)	ค่าเฉลี่ย (คน)
1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในบ้าน		
ขนาดครัวเรือน (คน)	3.23	3.98
สมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงาน	2.05	2.57
สมาชิกที่อยู่นอกวัยแรงงาน	1.18	1.41
2 สถานภาพการทำงานของสมาชิกในครอบครัว		
ทำเกษตรอย่างเดียวไม่รับจ้าง	1.56	1.98
ทำการเกษตรและรับจ้างในเกษตร	1	1.33
ทำการเกษตรและรับจ้างนอกเกษตร	1	1.25
ทำการเกษตรและรับจ้างในและนอกเกษตร	2	1.67
ประกอบอาชีพที่ไม่ใช่เกษตร	1.20	1.40

ที่มา: จากการศึกษา

การสำรวจสุขภาพของสมาชิกในครัวเรือนตัวอย่าง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงดี (ร้อยละ 77) มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 23) ที่มีอาการเจ็บป่วย โดยอาการป่วยที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 14) เกิดจากโรคต่างๆ เช่น ภูมิแพ้ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขข้อ แก้วไต รองลงมาคือ พิกัดแต่กำเนิดและอุบัติเหตุ (ร้อยละ 4) ส่วนกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่มีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์เช่นกัน (ร้อยละ 64) มีบางส่วน (ร้อยละ 36) ที่มีอาการเจ็บป่วย โดยอาการป่วยที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 32) เกิด

จากโรคต่างๆ เช่น ภูมิแพ้ เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขข้อ และโรคเก๊าต์ เช่นเดียวกับกลุ่มที่มี พันธะสัญญา(ตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.6 การจ้างแรงงานจ้าง

การจ้างงาน	แบบมีพันธะสัญญา	แบบไม่มีพันธะสัญญา
	จำนวน	จำนวน
เฉพาะฟาร์มที่มีการจ้างงาน	15	1
ครัวเรือนที่มีแรงงานประจำ	2.93	1
- แรงงานเพศชายเฉลี่ย (คน)	2	1
- แรงงานเพศหญิงเฉลี่ย (คน)	1	-
ค่าจ้างแรงงานเพศชายเฉลี่ย (บาท/เดือน)	4,823.48	8,000
ค่าจ้างแรงงานเพศหญิงเฉลี่ย (บาท/เดือน)	4,434.09	

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.7 สุขภาพของสมาชิกในครอบครัวและอาการเจ็บป่วย

สุขภาพของสมาชิกวัยแรงงาน	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	แข็งแรงดี	17	77.27	14
เจ็บป่วย	5	22.72	8	36.36
โรคทางเดินหายใจ ภูมิแพ้	3	13.64	7	31.81
อื่นๆ	2	9.08	1	4.55

ที่มา: จากการศึกษา

3.1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกรขุน

1) ประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกรขุน

เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีประสบการณ์ในการเลี้ยงที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่เลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา ครั้งหนึ่งมีประสบการณ์ในการเลี้ยงต่ำกว่า 5 ปี และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงอยู่ระหว่าง 5-10 ปี ร้อยละ 36 และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงอยู่ระหว่าง 16-20 ปี ร้อยละ 14 ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงแบบไม่มีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ในการเลี้ยง มากกว่า 5 ปี โดย

มีประสบการณ์ในการเลี้ยง 5-10 ปี และ 11-15 ปี ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 22.73) (ตารางที่ 3.8)

ด้านประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกรขุนกับบริษัทเอกชน พบว่า เกษตรกรแบบมีพันธะสัญญา เคยเลี้ยงกับบริษัทอื่น ๆ มาก่อน ก่อนที่จะมาเลี้ยงกับบริษัทที่ทำอยู่ในปัจจุบัน โดยเกษตรกรที่เคยเลี้ยงกับบริษัทอื่นมาก่อน ร้อยละ 59 เคยเลี้ยงกับบริษัท เบทาโกร ร้อยละ 18 เคยเลี้ยงกับบริษัท ซีพี ร้อยละ 14 เคยเลี้ยงกับบริษัทผาแดง และ ร้อยละ 9 เคยเลี้ยงกับบริษัทแม่ทา P.D. (ตารางที่ 3.9) แต่เกษตรกรแบบไม่มีพันธะสัญญาไม่เคยเลี้ยงกับบริษัทใดมาก่อนเลย

ตารางที่ 3.8 ประสบการณ์ในการเลี้ยงสุกรขุนกับบริษัทคู่สัญญาหรือบริษัทอื่น ๆ มาก่อน

จำนวนปีที่เลี้ยง	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5 ปี	11	50	7	31.82
5-10 ปี	8	36.36	5	22.73
11-15 ปี	-	-	5	22.73
16-20 ปี	3	13.64	4	18.17
20 ปีขึ้นไป	-	-	1	4.55
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.9 รายชื่อบริษัทที่เกษตรกรเคยเลี้ยงสุกรขุน

บริษัทที่เคยเลี้ยง	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ซีพี	4	18.18
เบทาโกร	13	59.10
ผาแดง	3	13.62
แม่ทา P.D.	2	9.10
รวม	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

2) ความสนใจในการเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสุกรขุน

จากการสอบถามถึงความสนใจในการเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสุกรขุน พบว่า เกษตรกรที่เลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา ส่วนใหญ่ไม่เคยคิดที่จะเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงเลย แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่อยากเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยง โดยหันไปเลี้ยงแบบไม่มีพันธะสัญญา แต่เกษตรกรไม่สามารถที่จะเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงได้ง่าย เนื่องจากเกษตรกรยังมีหนี้จากการสร้างโรงเรือนหรือการผลิตด้านอื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรเกรงว่าถ้าเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงอาจทำให้ไม่มีรายได้มากพอที่จะชำระหนี้ได้ ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มที่เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญา มีเกษตรกรเพียงรายเดียวที่สนใจอยากเข้าไปเลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา โดยเหตุผลที่เกษตรกรที่เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญาสนใจอยากเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงเนื่องจาก บริษัทมีการประกันราคาให้ ส่วนเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ชอบเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงเป็นแบบมีพันธะสัญญา เพราะ กฎระเบียบเยอะ และขาดอิสระ (ร้อยละ 45.45) ต้นทุนในการเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญาสูง (ตารางที่ 3.10)

ตารางที่ 3.10 การเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสุกรขุน

การเปลี่ยนระบบการเลี้ยงสุกรขุน	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่สนใจ	21	95.45
ต้นทุนการเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญาสูง	4	18.18
กฎระเบียบเยอะ และขาดอิสระ	10	45.45
พื้นที่ไม่อำนวย	2	9.10
ไม่มีเวลาและขาดแรงงานที่จะดูแล	4	18.18
ราคาแบบสูงกว่าเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา	1	4.54
สนใจ	1	4.55
บริษัทมีการประกันราคา	1	
รวม	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

3.1.4 ข้อมูลทรัพยากรเกษตรกรรมของครัวเรือนตัวอย่าง

1) ขนาดที่ดิน และการถือครองที่ดิน

ผลการศึกษขนาดและด้านการถือครองที่ดินของเกษตรกรตัวอย่าง พบว่า กลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา มีจำนวนที่ดินของตนเองเฉลี่ย 21.55 ไร่ ในขณะที่ กลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีที่ดินของตนเองเฉลี่ยเพียง 7.72 ไร่ โดยที่ดินของเกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา จำนวน 55 แปลง เป็นที่ของตัวเองทั้งหมด ในขณะที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีที่ดินจำนวน 56 แปลง โดยแยกเป็นที่ดินของตัวเอง 63 แปลง และเป็นที่ได้ทำกินฟรี 3 แปลง (ตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.11 ขนาดที่ดิน และการถือครองที่ดินของตนเองของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุน

รูปแบบการเลี้ยง	จำนวน (แปลง)	ค่าเฉลี่ย (ไร่)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ไร่)	ร้อยละ
แบบมีพันธะสัญญา	55	21.55	23.30	100.0
ที่ตัวเอง	55	21.55	23.30	100.0
แบบไม่มีพันธะสัญญา	66	7.72	4.42	100.00
ที่ตัวเอง	63	7.70	4.53	94.45
ได้ทำกินฟรี	3	3	3	4.54

ที่มา: จากการศึกษา

2) ทรัพยากรน้ำ

ด้านแหล่งน้ำที่ใช้ในแปลงต่างๆ ของเกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา ซึ่งรวมทั้งแปลงที่อยู่อาศัยด้วย พบว่า เกษตรกรใช้น้ำจากน้ำประปา ร้อยละ 27.81 รองลงมา คือ ใช้น้ำบาดาล ร้อยละ 20.82 ตามมาด้วยการใช้น้ำจากเหมืองฝาย ร้อยละ 18.58 แต่เกษตรกรในกลุ่มนี้ยังมีบางส่วนที่แปลงเกษตรใช้น้ำจากน้ำฝน บ่อน้ำตื้น อ่างเก็บน้ำสาธารณะ

ในด้านเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า ประเภทแหล่งน้ำที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ในแปลงเกษตร รวมทั้งแปลงที่เป็นที่อยู่อาศัย คือ น้ำประปา ร้อยละ 29 น้ำจากบ่อน้ำตื้น ร้อยละ 27 ตามมาด้วยน้ำจากเหมืองฝาย ร้อยละ 16.67 ซึ่งเกษตรกรในกลุ่มนี้ยังมีการ

ใช้น้ำจากอีกหลายแหล่ง อาทิเช่น ชลประทานหลวง เขื่อนฝาย ลำห้วย และอ่างเก็บน้ำสาธารณะอีกด้วย (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 ประเภทแหล่งน้ำที่ใช้

ประเภทแหล่งน้ำที่ใช้	แบบมีพันธะสัญญา		แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้ำฝน	1	4.55	-	-
ชลประทานหลวง	5	22.73	4	18.18
เขื่อนฝาย	8	36.36	8	36.36
น้ำจากลำห้วย	-	-	1	4.55
ประปา	12	54.55	14	63.64
น้ำบาดาล	9	40.91	7	31.82
อ่างเก็บน้ำสาธารณะ	1	4.55	1	4.55
บ่อน้ำตื้น	3	13.64	13	59.09
อื่นๆ	5	22.73	-	-

หมายเหตุ: เกษตรกรหนึ่งรายอาจใช้น้ำมากกว่าหนึ่งแหล่ง

3.1.5 ข้อมูลทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่าง

1) รายได้ของครัวเรือน

ในด้านรายได้สุทธิของกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา พบว่า มีรายได้สุทธิเงินสดรวมจากทุกแหล่ง เฉลี่ย 554,790.91 บาทต่อครัวเรือน ส่วนเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญา มีรายได้สุทธิรวมจากทุกแหล่ง เฉลี่ย 416,771.36 บาทต่อครัวเรือน อย่างไรก็ตาม รายได้สุทธิของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีที่มาจากหลายแหล่ง ซึ่งได้แยกพิจารณาเฉพาะในกรณีของรายได้สุทธิของครัวเรือนที่มาจากการเลี้ยงสุกรขุนเพียงอย่างเดียว พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา มีรายได้สุทธิจากการเลี้ยงสุกรขุนเฉลี่ย 277,217.39 บาทต่อครัวเรือน ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีรายได้สุทธิจากการเลี้ยงสุกรขุนเฉลี่ย 111,740.74 บาทต่อครัวเรือนเท่านั้น เพราะมีขนาดฟาร์มที่เล็กกว่ามาก ในส่วนของรายได้ที่ไม่ใช่เงินสด ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตจากพืชผักสวนครัว ซึ่งเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา มี

ค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำกว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ที่ 50,649.47 บาท (ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13 รายได้จากแหล่งต่างๆ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนทั้งสองระบบ

(บาท/ครัวเรือน)

รายได้	แบบมีพันธะสัญญา	แบบไม่มีพันธะสัญญา
รายได้สุทธิเงินสดรวมจากทุกแหล่งเฉลี่ย	554,790.91	416,771.36
รายได้สุทธิจากการเลี้ยงสุกรขุนเฉลี่ย	277,217.39	111,740.74
รายได้ที่ไม่เป็นเงินสด	34,341.82	50,649.47
รายได้รวมทั้งหมด	866,350.12	579,161.57

ที่มา: จากการศึกษา

2) รายจ่ายของครัวเรือน

ด้านรายจ่ายของครัวเรือนเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 107,730.63 บาทต่อปี ส่วนรายจ่ายด้านค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำมันรถ เป็นรายจ่ายที่สำคัญอันดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 92,232.73 บาทต่อครัวเรือน และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพเป็นค่าใช้จ่ายที่ครัวเรือนเกษตรกรจ่ายน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ย 16,585.00 บาทต่อปีเท่านั้น

ส่วนด้านรายจ่ายของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า รายจ่ายที่สูงที่สุดของครัวเรือน คือ รายจ่ายด้านอื่นๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น เฉลี่ยอยู่ที่ 85,033.55 บาทต่อปี มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 30,482.24 รองลงมา คือรายจ่ายด้านค่าอาหารของครัวเรือน เฉลี่ยอยู่ที่ 48,948.18 บาทต่อปี ส่วนรายจ่ายที่ครัวเรือนเกษตรกรกลุ่มนี้เสียน้อยที่สุด เช่นเดียวกับเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา คือ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย 14,602.00 บาทต่อปี (ตารางที่ 3.14)

ตารางที่ 3.14 รายจ่ายของครัวเรือน

รายจ่าย	แบบมีพันธะสัญญา		แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	----- ค่าเฉลี่ย (บาทต่อครัวเรือน) -----			
ค่าอาหาร	56,511.82	20,893.71	48,948.18	29,228.69
การศึกษา	107,730.63	20,250.75	45,865.45	29,226.04
ค่าใช้จ่ายสุขภาพ	16,585.00	20,004.38	14,602.00	29,944.82
ค่าใช้จ่ายอื่น	92,232.73	19,647.16	85,033.55	30,482.24
รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด	273,060.17	19,664.97	194,449.18	30,946.94

ที่มา: จากการศึกษา

3) การเข้าถึงแหล่งทุน และหนี้สิน

ด้านเงินทุนพบว่า เกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญาใช้เงินกู้ยืมในการผลิตทางการเกษตร เฉลี่ยร้อยละ 66.05 ของเงินทั้งหมด โดยใช้เงินทุนของตนเองเฉลี่ยร้อยละ 33.95 ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญาใช้เงินเพื่อมาลงทุนทำการเกษตรในอัตราที่ต่ำกว่าแบบมีพันธะสัญญาโดยกู้ยืมเฉลี่ยร้อยละ 51.18 ของเงินทุนทั้งหมดโดยใช้เงินทุนของตนเองสูงกว่าแบบมีพันธะสัญญา ร้อยละ 63.33 ของจำนวนเงินที่ใช้ในการผลิตเพื่อการเกษตรทั้งหมด (ตารางที่ 3.15)

ตารางที่ 3.15 สัดส่วนเงินกู้และเงินของตนเองที่ใช้ในการผลิตแต่ละปี

กลุ่มเกษตรกร	ค่าเฉลี่ยร้อยละเงินกู้ที่ใช้ใน	ค่าเฉลี่ยร้อยละเงินตนเองที่ใช้ใน
	การผลิตทางการเกษตร	การผลิตทางการเกษตร
แบบมีพันธะสัญญา	66.05	33.95
แบบไม่มีพันธะสัญญา	36.67	63.33

ที่มา: จากการศึกษา

ด้านเงินกู้ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญาได้จากแหล่งต่างๆ (ไม่รวมการกู้ยืมในรูปสิ่งของ) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่กู้ยืมเงิน โดยเกษตรกรที่กู้ยืมมีค่าเฉลี่ยเงินที่กู้ยืมอยู่ที่

764,166.67 บาท/ราย ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา กว่าร้อยละ 63.64 ที่มีการกู้ยืม มีเงินกู้ยืมเฉลี่ย 540,500 บาท/ราย

ด้านสถานการณ์หนี้ค้ำของเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้ค้ำที่กู้ยืมมาก่อนปีการผลิต 2553 (ร้อยละ 72.73) โดยมีค่าเฉลี่ย 1,905,625 บาทต่อราย ส่วนกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญาส่วนใหญ่ มีหนี้ค้ำชำระ (ร้อยละ 50) โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 582,545.45 บาท/ราย (ตารางที่ 3.16)

ด้านการกู้ยืมในรูปสิ่งของ พบว่า เกษตรกรในกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญามีการกู้ยืมในรูปสิ่งของน้อยมาก มีเพียงรายเดียวที่มีการกู้ยืมในรูปสิ่งของ (ร้อยละ 5.55) อาจเพราะว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนในกลุ่มนี้มีการเลี้ยงแบบรับจ้างเลี้ยง ซึ่งปัจจัยการผลิตต่าง ๆ บริษัทเป็นผู้จัดหาให้ ในทางตรงกันข้ามเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบไม่มีพันธะสัญญา มีการกู้ยืมในรูปสิ่งของเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86) โดยเกษตรกรได้กู้ยืมเฉลี่ยอยู่ที่ 494,675.79 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งสิ่งของที่เกษตรกรในกลุ่มนี้กู้ยืม อาทิเช่น อาหาร ยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งการกู้ยืมในลักษณะนี้เป็นการกู้ยืมแบบนำสิ่งของมาใช้ก่อนแล้วเกษตรกรนำเงินมาจ่ายหลังจากขายผลผลิตได้ หรือเกษตรกรสามารถทยอยผ่อนจ่ายได้ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของเกษตรกรและร้านค้าแต่ละแห่ง (ตารางที่ 3.17)

ตารางที่ 3.16 การกู้ยืมเงิน และหนี้ค้ำในการผลิต

กลุ่มเกษตรกร	จำนวนที่กู้ยืม (ครัวเรือน)	ร้อยละ ครัวเรือนที่ กู้เงิน	ค่าเฉลี่ยจำนวนเงินที่กู้ยืม (บาท)	จำนวนที่มีหนี้ค้ำ (ครัวเรือน)	ร้อยละ ครัวเรือน ทั้งหมด	ค่าเฉลี่ยจำนวนเงินที่เป็นหนี้ค้ำจากการลงทุนเกษตรกร (บาท)
มีพันธะสัญญา	12	54.55	764,166.67	16	72.73	1,905,625.00
ไม่มีพันธะสัญญา	14	63.64	540,500.00	11	50	582,545.45

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.17 มูลค่าการกู้ยืมในรูปสิ่งของ

รูปแบบการเลี้ยง	จำนวนครัวเรือนที่กู้ยืมในรูปสิ่งของ	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ยเฉพาะครัวเรือนที่กู้ (บาท/ครัวเรือน)
แบบมีพันธะสัญญา	1	5.55	30,000
แบบไม่มีพันธะสัญญา	19	86.36	494,675.79

ที่มา: จากการศึกษา

4) มูลค่าทรัพย์สินประเภท บ้าน รถ และโรงเรือน

ผลการศึกษาและประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ประเภทบ้าน รถ และ โรงเรือน พบว่า ในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา มีมูลค่าทรัพย์สิน เฉลี่ย 2,661,935 บาทต่อครัวเรือน ในขณะที่เกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญามีมูลค่าทรัพย์สิน เฉลี่ย 930,500 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรแบบมีพันธะสัญญามีทรัพย์สิน เฉลี่ย 2,661,935.60 บาทต่อครัวเรือน

ตารางที่ 3.18 มูลค่าการกู้ยืมในรูปสิ่งของ

มูลค่า	(บาทต่อครัวเรือน)			
	แบบมีพันธะสัญญา		แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
บ้าน	788,071.97	1,105,063.52	447,295.45	628,350.01
รถ	285,227.27	306,774.61	298,863.64	218,686.18
โรงเรือน	1,588,636.36	720,273.07	184,340.91	204,585.72
รวมมูลค่าทรัพย์สิน	2,661,935.60		930,500.00	

หมายเหตุ: จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 22 คน

3.2 ระบบการเลี้ยง และการบริหารจัดการ

3.2.1 ระบบการเลี้ยงสุกรขุนแบบมีพันธะสัญญา

จากการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลี้ยงสุกรขุน โดยได้ทำพันธะสัญญากับบริษัทเอกชน พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้มีลักษณะการทำสัญญาในรูปแบบรับจ้างเลี้ยง ร้อยละ 100 ซึ่งรูปแบบการดำเนินงานในช่วงแรกนั้น เกษตรกรจะขอเข้าพบบริษัท เพื่อแจ้งความจำเป็นในการเลี้ยง หลังจากนั้นทางบริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบลักษณะพื้นที่ที่จะใช้ในการ

เลี้ยงสุกร หากบริษัทเห็นชอบจะให้เกษตรกรทำการเลี้ยงสุกรได้ โดยเกษตรกรต้องเป็นผู้ลงทุนในการสร้างโรงเรือนและอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามที่บริษัทกำหนด แต่ถ้าเกษตรกรรายใดที่มีโรงเรือนอยู่แล้ว จะต้องทำการปรับปรุงซ่อมแซมให้ได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด และเป็นโรงเรือนระบบปิดได้มาตรฐานตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด เมื่อขั้นตอนในการจัดเตรียมโรงเรือนเสร็จเรียบร้อยแล้วบริษัท จะทำการจัดส่งปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร ซึ่งจะประกอบไปด้วย ลูกสุกรขุน อาหารสัตว์ ยาและเวชภัณฑ์ต่าง ๆ โดยลูกสุกรที่บริษัทนำมาให้แก่เกษตรกรจะสอดคล้องกับขนาดโรงเรือนของเกษตรกรแต่ละรายตามที่บริษัทกำหนด ซึ่งมีขนาดเฉลี่ย 2,460 ตารางเมตรต่อโรงเรือน โดยเฉลี่ยน้ำหนักของลูกสุกรจะหนักประมาณ 7-8 กิโลกรัมต่อตัว ซึ่งพันธุ์ที่เกษตรกรใช้เลี้ยงนั้นเป็นพันธุ์เนื้อทั้งหมด (ร้อยละ 100) ประกอบด้วยพันธุ์ครีโอลเจอร์ซี่ เบอร์กชีแยร์ แฮมเชียร์ แต่บางรุ่นอาจมีพันธุ์อื่นๆ เช่น พันธุ์เบคอน ประกอบด้วยพันธุ์ แลนด์เรซ ลาร์จไวท์ ซึ่งการคัดเลือกพันธุ์สุกรที่นำมาเลี้ยงนั้นเกษตรกรไม่สามารถเลือกได้ โดยบริษัทคู่สัญญาเป็นคนคัดเลือกพันธุ์ให้แก่เกษตรกรเอง ในส่วนของอาหาร ยาและเวชภัณฑ์ บริษัททำการจัดส่งให้ตามจำนวนสุกรที่เลี้ยงตามระยะเวลาและปริมาณที่บริษัทกำหนดไว้ตามมาตรฐานของบริษัท และมีสัตวบาลของบริษัทเข้ามาให้คำแนะนำปรึกษาในการเลี้ยงตลอดทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด ในส่วนของค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งค่าแรง ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เกษตรกรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเองทั้งหมด โดยเงื่อนไขในการเลี้ยงสุกร คือ เกษตรกรต้องปฏิบัติตามขั้นตอนกฎระเบียบของบริษัทตามคำแนะนำของสัตวบาล ตลอดจนตรวจนับลูกสุกรเมื่อแรกเข้า ทำการจดบันทึกปริมาณอาหารยาและเวชภัณฑ์เพื่อให้ข้อมูลตรงกันกับบริษัท เพราะถ้าหากข้อมูลไม่ตรงกันเกษตรกรอาจถูกปรับเงินได้ และถ้าสุกรป่วยเป็นโรคและตายเกษตรกรต้องจดบันทึก วันที่ตาย สาเหตุการตาย น้ำหนักเมื่อตาย เพราะเมื่อถึงวันที่จับสุกรออกต้องนำข้อมูลสุกรตายมาหักออกด้วย และต้องเท่ากันกับที่บันทึกไว้ ไม่เช่นนั้นเกษตรกรจะถูกปรับเท่ากับมูลค่าของสุกรในวันที่สิ้นสุดการเลี้ยง โดยเกษตรกรกลุ่มที่ศึกษานี้ มีการเลี้ยงสุกร ตั้งแต่ 1-3 รุ่นต่อปี แบ่งเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร 1 รุ่น มี 1 ตัวอย่าง (ร้อยละ 4.54) เกษตรกรที่เลี้ยงสุกร 2 รุ่น มี 19 ตัวอย่าง (ร้อยละ 86.34) และมีเกษตรกรที่เลี้ยงสุกร 3 รุ่น มี 2 ตัวอย่าง (ร้อยละ 9.12) โดยมีขนาดฟาร์มเฉลี่ย 1,100 ตัวต่อรุ่น และมีระยะเวลาในการพักเล้าประมาณ 1 เดือน เพื่อทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคที่อาจจะเกิดขึ้น

สุกรที่โตได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด โดยทั่วไปมีน้ำหนักประมาณ 90-100 กิโลกรัม ต่อตัว ระยะเวลาการเลี้ยงประมาณ 130-150 วัน ขึ้นอยู่กับว่าบริษัทจะเข้ามาทำการจับสุกรออก เมื่อไหร่ โดยเจ้าหน้าที่ของบริษัทจะทำการแจ้งแก่เกษตรกรให้ทราบประมาณ 1-2 วัน ซึ่งเกษตรกรจะต้องเตรียมคอกให้อาหารแก่สุกร และบริษัทจะนำรถมาขนและชั่งน้ำหนักหน้าฟาร์ม หรือขึ้นอยู่กับข้อตกลงของแต่ละบริษัท หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ของบริษัทจะประเมินผลงานของเกษตรกรตามที่ได้จดบันทึกไว้แล้วจ่ายผลตอบแทนให้แก่เกษตรกรตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ โดยค่าตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับตามน้ำหนักของสุกรที่เพิ่มขึ้น ราคาที่เกษตรกรได้รับเป็นค่าจ้างเลี้ยง กิโลกรัมละ 1.50-2.0 บาท จำนวน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 31.82) ค่าจ้างเลี้ยงมากกว่า 2.00-3.00 บาทต่อกก. จำนวน 8 ตัวอย่าง (ร้อยละ 36.36) และค่าจ้างเลี้ยง 3.50-4.00 บาทต่อกก. จำนวน 8 ตัวอย่าง (ร้อยละ 31.82) โดยมีค่าจ้างเลี้ยงเฉลี่ยอยู่ที่ 2.69 บาทต่อกก. ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของแต่ละบริษัท และความสามารถในการเลี้ยงของเกษตรกรแต่ละรายและมีความเกี่ยวข้องกับการคำนวณอัตราแลกเนื้อ (feed conversation ratio: FCR) (เบญจพรธนะ และคณะ, 2555) นอกจากนี้เกษตรกรมีโอกาสดำเนินการพิเศษในกรณี เช่น ค่าประสิทธิภาพการใช้อาหารดี มีค่า (FCR) ต่ำ มีการสูญเสียของระดับอัตราการตายน้อยกว่าระดับที่บริษัทกำหนด สุกรเจริญเติบโตดี และการให้ความร่วมมือแก่เจ้าหน้าที่ของบริษัทด้วย โดยเกษตรกรไม่มีข้อมูลรายละเอียดในการคำนวณอัตราแลกเนื้อ จากการศึกษาเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา พบว่า เกษตรกรกลุ่มนี้ทั้งหมดไม่ทราบวิธีการคำนวณอัตราแลกเนื้อ เนื่องจากมีวิธีการคำนวณหลายขั้นตอน และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบข้อมูลที่นำมาใช้ในการคำนวณ เนื่องจากบริษัทคู่สัญญาจะไม่เปิดเผยให้แก่เกษตรกรทราบ ด้านกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า มีเกษตรกรบางรายที่ทราบวิธีการคำนวณอัตราแลกเนื้อตามความคิดของเกษตรกรเอง แต่ไม่ทราบวิธีการคำนวณทางคณิตศาสตร์ที่แน่ชัด และเกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่ทราบวิธีการคำนวณอัตราแลกเนื้อที่ถูกต้อง

3.2.2 ระบบการเลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา

จากการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลี้ยงสุกรแบบอิสระ คือ ไม่ได้ทำพันธะสัญญากับบริษัทเอกชนใดๆ พบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเลี้ยงสุกรในโรงเรือนระบบเปิด ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐานฟาร์มตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด มีขนาดฟาร์มตั้งแต่ 20-300 ตัวต่อรุ่น โดยมีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 65 ตัวต่อรุ่น ซึ่งมีขนาดเล็กกว่าการเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญาอย่างมาก ระยะเวลาในการพัก
 เล้าของเกษตรกรบางรายประมาณ 7 วัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้พักเล้ามากนัก เพราะ
 ลักษณะการเลี้ยงของเกษตรกรกลุ่มนี้เป็นการเพาะพันธุ์ลูกสุกรขุนเองจากแม่พันธุ์ที่มีอยู่ ทำให้ลูก
 สุกรที่เกิดขึ้นจะถูกนำไปขุนทันทีไม่สามารถแยกเป็นรุ่น ๆ ที่ชัดเจนแบบการเลี้ยงที่มีพันธะสัญญา
 ได้ โดยน้ำหนักที่เกษตรกรเริ่มนำไปขุนเฉลี่ยอยู่ที่ 17-18 กิโลกรัมต่อตัว โดยเกษตรกรแต่ละรายอาจ
 มีแม่พันธุ์หลายตัวทำให้มีลูกสุกรใหม่ทุกเดือนตามจำนวนแม่พันธุ์ ซึ่งโดยเฉลี่ยเกษตรกรมีแม่พันธุ์
 3 ตัวต่อฟาร์ม ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีลูกสุกรที่คลอดและนำไปขุนตลอดทุกเดือนแต่จำนวนลูกสุกร
 ที่จะนำไปขุนอาจไม่คงที่และคุณภาพของลูกสุกรอาจแตกต่างกัน

เกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา มีเงินลงทุนค่าโรงเรือนเฉลี่ย 184,340.91 บาท
 ต่อฟาร์ม ซึ่งมีค่าต่ำเมื่อเทียบกับเกษตรกรกลุ่มที่เลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา (1,100 ตัว) เกษตรกร
 จะต้องลงทุนในการผลิตเองทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยค่า เพาะพันธุ์ลูกสุกร ค่าโรงเรือน ค่าอาหารยา
 และเวชภัณฑ์ ค่าจ้างแรงงาน ค่าน้ำ ค่าไฟ ตลอดจนค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ โดยลักษณะวิธีการเลี้ยง
 สุกรขึ้นอยู่กับความชำนาญของเกษตรกรแต่ละราย ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน ในเรื่องของอาหารสุกร
 เกษตรกรเสียค่าอาหารในการเลี้ยงอยู่ 2 ช่วงใหญ่ ๆ คือ ค่าอาหารเมื่อสุกรยังเล็กก่อนนำไปขุนมี
 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 35,081.36 บาทต่อรุ่น และค่าอาหารสุกรเมื่อนำไปขุนมีค่าเฉลี่ย 214,097.05 บาทต่อรุ่น
 ซึ่งปริมาณอาหารรวมที่สุกรกินเฉลี่ยต่อตัวเท่ากับ 214,097.05 กิโลกรัม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อ
 เป็นเงินสด (ร้อยละ 77.27) จากร้านขายอาหารสัตว์ เช่น ร้านน้ำปิงปศุสัตว์ หรือบริษัทขายอาหาร มี
 เกษตรกรซื้ออาหารสุกรเป็นเงินสดจากร้านขายอาหารหรือบริษัทเช่นกัน ส่วนยาและเวชภัณฑ์
 เกษตรกรจะทำการซื้อจากร้านขายยาเกี่ยวกับสัตว์ เมื่อเกษตรกรประสบปัญหาสุกรเป็นโรค (ร้อยละ
 95.45) โดยซื้อเป็นเงินสด และเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.45 ขอคำปรึกษาจากร้านขายที่เป็น
 เจ้าหน้าที่ประจำที่ร้าน และซื้อยาหรือเวชภัณฑ์มาฉีดให้แก่สุกรด้วยตัวเอง ถ้าเกษตรกรมีความ
 ชำนาญสามารถฉีดยาให้แก่สุกรได้ด้วยตัวเอง แต่ถ้าเป็นเกษตรกรที่เพิ่งเลี้ยงใหม่ได้ไม่นานการซื้อ
 ยามาฉีดเองอาจจะทำให้สุกรเสียชีวิตได้ ในส่วนของตลาดรองรับเกษตรกรจะต้องหาตลาดหรือโรง
 เชือดรองรับเอง

สุกรที่โตได้มาตรฐานตามที่พ่อค้าหรือโรงเชือดกำหนด โดยทั่วไปมีน้ำหนักประมาณ 90-100 กิโลกรัมต่อตัว ระยะเวลาการเลี้ยงประมาณ 130-150 วัน ขึ้นอยู่กับว่าพ่อค้าจะเข้ามาทำการจับสุกรออกช่วงไหน โดยพ่อค้าจะทำการแจ้งแก่เกษตรกรให้ทราบประมาณ 1 วันก่อนจับ ซึ่งเกษตรกรจะต้องเตรียมคอกให้อาหารแก่สุกร และพ่อค้าจะนำรถมาขนและชั่งน้ำหนักหน้าฟาร์ม หรือขึ้นอยู่กับข้อตกลงของเกษตรกรแต่ละรายกับพ่อค้า หลังจากนั้นพ่อค้าจะจ่ายผลตอบแทนให้แก่เกษตรกรตามราคาตลาดในขณะนั้น ซึ่งราคาในปีที่ศึกษา (2554) เฉลี่ยกิโลกรัมละประมาณ 60 บาท ซึ่งเป็นราคาที่อยู่ในระดับกลาง ๆ นอกจากนี้เกษตรกรอาจต้องขายในราคาที่ต่ำกว่าท้องตลาด เพราะพ่อค้าที่มาจับซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าที่เป็นเจ้าของเชิงหมูในตลาด เมื่อพ่อค้าที่จับซื้อทำการต่อรองราคาเกษตรกรส่วนใหญ่จะตกลงเพราะ ไม่เช่นนั้นต้องหาแหล่งรับซื้อใหม่

3.3 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนตัวอย่าง

3.3.1 ปัญหาทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนตัวอย่าง

ก. ปัญหาในการเลี้ยงสุกรขุน

เกษตรกรตัวอย่างส่วนใหญ่มีปัญหาในการเลี้ยงสุกร โดยเกษตรกรแบบมีพันธะสัญญามีปัญหา ร้อยละ 59 โดยปัญหาที่เกษตรกรประสบมาก คือ พันธุ์สุกรที่มาจากบริษัท ไม่แข็งแรง และบริษัทเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตบ่อยครั้ง (ร้อยละ 13) ปัญหาโรคระบาด อันดับต่อมา คือ การจับสุกรก่อนกำหนดของบริษัท และการโดนหักน้ำหนักสุกรมาก และปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาต้นทุนในการผลิตสูง ส่วนเกษตรกรแบบไม่มีพันธะสัญญามีปัญหา ร้อยละ 86 โดยปัญหาที่เกษตรกรประสบมากที่สุด คือ ปัญหาโรคระบาด (ร้อยละ 54) รองลงมา คือ ปัญหาการผสมพันธุ์ไม่ติด และปัญหาสุดท้าย คือ ปัญหาต้นทุนในการผลิตสูง (ตารางที่ 3.19)

ข. ปัญหาการรับซื้อสุกรขุน

เกษตรกรทั้งสองระบบส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการรับซื้อสุกรขุน โดยเกษตรกรแบบมีพันธะสัญญาไม่มีปัญหาการรับซื้อ ร้อยละ 77 แต่เกษตรกรบางส่วนที่ประสบปัญหาการรับซื้อ มีปัญหาเกี่ยวกับ ราคารับซื้อต่ำ ร้อยละ 14 รองลงมา คือ ปัญหาการจับสุกรไม่ตรงเวลา เช่น แจ้งวัน

เวลาแก่เกษตรกรจะทำการจับ วันที่เท่าไร เวลาอะไร เมื่อถึงเวลากลับไม่มาขอเลื่อนเวลาออกไป เป็นต้น ส่วนเกษตรกรแบบไม่มีพันธะสัญญาที่มีปัญหาการการรับซื้อ มีปัญหาในลักษณะเดียวกัน (ตารางที่ 3.20)

ตารางที่ 3.19 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนทั้งสองระบบ แยกตามปัญหาในการผลิตสุกร

ปัญหาในการผลิตสุกร	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีปัญหา	13	59.10	19	86.36
เกิดโรคระบาด	2	9.09	12	54.54
พันธุ์หมูไม่แข็งแรง	3	13.64	-	-
ต้นทุนการผลิตสูง	1	4.55	3	13.64
จับหมูก่อนกำหนด น้ำหนักหมูได้น้อย	2	9.09	-	-
บริษัทเปลี่ยนวิธีการผลิตบ่อยครั้ง	3	13.64	-	-
โดนหักน้ำหนักสุกรเยอะ	2	9.09	-	-
ผสมพันธุ์ไม่ติด	-	-	4	18.18
ไม่มีปัญหา	9	40.90	3	13.64
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.20 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรขุนทั้งสองระบบ แยกตามปัญหาในการรับซื้อผลผลิต

ปัญหาในการรับซื้อผลผลิต	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มีปัญหา	5	22.73	5	22.73
ราคาซื้อต่ำ	3	13.64	4	18.18
การจับสุกรไม่ตรงเวลา	2	9.09	1	4.55
ไม่มีปัญหา	17	77.27	17	77.27
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

ค. การเปรียบเทียบการเลี้ยงสุกรแบบมีและไม่มีพันธะสัญญา

การศึกษา พบว่า เกษตรกรทั้งหมดที่เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญา มีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญาดีกว่าการเลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา ซึ่งอาจเป็นเพราะเกษตรกรในกลุ่มนี้ลดความเสี่ยงในด้านปัจจัยการผลิตบางอย่างลง เพราะเป็นการเลี้ยงสุกรขุนแบบรับจ้างเลี้ยง ซึ่งบริษัทเป็นคนจัดหาปัจจัยในการผลิตให้ เช่น พันธุ์สุกร อาหาร ยา และเวชภัณฑ์ ตลอดจนบริษัทมีการประกันราคารับซื้อผลผลิต และมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เกษตรกรไม่ต้องหาตลาดเอง เกษตรกรทั้งหมดจึงพอใจในการเลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญามากกว่า

การศึกษากลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญาดีกว่า (ร้อยละ 88.9) และมีเกษตรกรบางรายที่มีความคิดเห็นว่าการเลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญาดีกว่า (ร้อยละ 11.1) โดยเหตุผลที่เกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าการเลี้ยงแบบไม่มีพันธะสัญญาดีกว่า เพราะ ราคาที่เกษตรกรได้รับสูงกว่าการเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา มีอิสระในการเลี้ยง ไม่มีกฎระเบียบข้อบังคับ และสามารถเลี้ยงในปริมาณที่น้อยได้ แต่ขณะเดียวกันมีเกษตรกรบางรายที่คิดว่าการเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญาดีกว่า เนื่องจากการเลี้ยงในรูปแบบนี้บริษัทสามารถให้เงินมาลงทุนเพื่อขยายขนาดการผลิตให้ใหญ่ขึ้นได้

ง. วิธีแก้ปัญหาในกรณีสุกรเป็นโรค

ผลการศึกษากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงแบบมีพันธะสัญญา พบว่า เกษตรกรกลุ่มนี้ทั้งหมดเมื่อประสบปัญหาสุกรเป็นโรค เกษตรกรได้ แจ้งสัตวบาลของบริษัท เพื่อให้ช่วยเข้ามาดูแลหรือจัดหาให้ ในขณะที่เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95) มีวิธีการรับมือเมื่อประสบปัญหาสุกรเป็นโรค มีเพียงรายเดียวที่ไม่มีวิธีการรับมือเลย ซึ่งวิธีการรับมือที่เกษตรกรนำมาใช้ คือ ซักยามาฉีดเองตามอาการของโรค แจ็งปลุสัตว์หรือสัตวแพทย์ และสุดท้ายที่เกษตรกรใช้รับมือ คือ ล้อมรั้วรอบบ้านและแจ้งบริษัทที่ขายยาให้ช่วยมาดูแล (ตารางที่ 3.21)

จ. แหล่งที่ขอความช่วยเหลือในกรณีสุกรเป็นโรค

จากผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรกลุ่มที่เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญาทั้งหมด มีการขอความช่วยเหลือ โดยแหล่งที่เกษตรกรในกลุ่มนี้ขอความช่วยเหลือ คือ สัตวบาลของบริษัท เพราะ

สัตว์บาลจะเข้ามาดูแลช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรอยู่เสมอ และเกษตรกรไม่สามารถซื้อยามาฉีดเองได้ เพราะเป็นกฎระเบียบของบริษัท ในส่วนกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญาส่วนใหญ่ พบว่า เมื่อเกิดปัญหาจะมีการขอความช่วยเหลือที่ขอความช่วยเหลือส่วนใหญ่ร้อยละ 54 ขอความช่วยเหลือจากปศุสัตว์อำเภอและจังหวัด รองลงมา คือ ขอความช่วยเหลือจากสัตว์บาลบริษัทขายยา สัตว์บาลร้านขายยาและสหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร เป็นต้น (ตารางที่ 3.22)

ตารางที่ 3.21 วิธีแก้ปัญหาในกรณีสุกรเป็นโรค

วิธีแก้ปัญหาในกรณีสุกรเป็นโรค	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	มีวิธีการแก้ปัญหา	22	100.0	21
แจ้งบริษัทขายยา	-	-	1	4.55
แจ้งปศุสัตว์ สัตวแพทย์	22	100.0	2	9.09
ซื้อยามาฉีดเอง	-	-	18	81.81
ไม่มีวิธีการแก้ปัญหา	-	-	1	4.55
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 3.22 แหล่งที่ขอความช่วยเหลือในกรณีสุกรเป็นโรค

แหล่งที่ขอความช่วยเหลือ ในกรณีสุกรเป็นโรค	เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบมีพันธะสัญญา		เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร แบบไม่มีพันธะสัญญา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	มีแหล่งที่ขอความช่วยเหลือ	22	100.0	21
ปศุสัตว์อำเภอและจังหวัด	-	-	12	54.54
สัตว์บาลประจำร้านขายยา	-	-	3	13.64
สัตว์บาลบริษัทผู้เลี้ยงสุกร	22	100.0	4	18.18
สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร	-	-	2	9.09
ไม่มีแหล่งที่ขอความช่วยเหลือ	-	-	1	4.55
รวม	22	100.0	22	100.0

ที่มา: จากการศึกษา

3.3.2 ปัญหาด้านภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา พบว่า ภัยธรรมชาติต่างๆที่เกิดขึ้นในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบมีพันธะสัญญาส่วนใหญ่เผชิญ คือ ปัญหาการระบาดของโรคในสุกร (ร้อยละ 64) โดยเฉลี่ย 3 ครั้งในรอบ 10 ปี โดยส่วนใหญ่มีความรุนแรงในระดับปานกลาง บางรายประสบปัญหาความรุนแรงในระดับมากและน้อย ส่งผลทำให้สุกรป่วยหรือตายโดยเฉลี่ย ร้อยละ 26.30 ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาภัยธรรมชาติที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้เลี้ยงสุกรมากที่สุด ส่วนในด้านปัญหาภัยธรรมชาติอื่นๆที่พบในรอบ 10 ปี พบว่า เกิดขึ้นไม่บ่อยและส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงสุกรไม่มากนัก (ตารางที่ 3.23, 3.24)

ด้านการศึกษาเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรแบบไม่มีพันธะสัญญา พบว่า ภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ที่เกษตรกรส่วนใหญ่เผชิญ คือ ปัญหาการระบาดของโรคในสุกรเช่นกัน (ร้อยละ 55) โดยเฉลี่ย 1 ครั้งในรอบ 10 ปี โดยส่วนใหญ่มีความรุนแรงในระดับมาก เกษตรกรบางรายประสบปัญหาความรุนแรงในระดับน้อย มากที่สุด ปานกลาง ตามลำดับ ส่งผลทำให้สุกรป่วยหรือตายโดยเฉลี่ย ร้อยละ 34 ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาภัยธรรมชาติที่สร้างความเสียหายให้แก่ผู้เลี้ยงสุกรมากที่สุด ส่วนในด้านปัญหาภัยธรรมชาติอื่น ๆ ที่พบในรอบ 10 ปี พบว่าเกิดขึ้นไม่บ่อยและส่งผลกระทบต่อการเลี้ยงสุกรไม่มากนัก เพราะมีเพียงปัญหาภัยแล้งเท่านั้น (ตารางที่ 3.25 และ 3.26)

ตารางที่ 3.23 ปัญหาภัยธรรมชาติของเกษตรกรแบบมีพันธะสัญญา

ปัญหาภัยธรรมชาติ	จำนวนที่ประสบปัญหา	ร้อยละ	จำนวนครั้งเฉลี่ยใน 10 ปี	ความเสียหายของสุกร		
				ค่าร้อยละเฉลี่ย	SD	ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน
ฝนแล้ง	2	9.10	1.00	30.00	14.14	0.47
น้ำท่วม	2	9.10	1.00	55.00	35.36	0.64
ลมพายุ	3	13.65	1.00	9.00	9.64	1.07
โรคและแมลง	10	45.55	2.55	26.30	16.81	0.64
อากาศร้อน	1	4.55	1.00	30.0	30.00	1.00

หมายเหตุ: จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 22 คน

ตารางที่ 3.24 ระดับความรุนแรงของภัยธรรมชาติของเกษตรกรแบบมีพื้นที่สัญญา

ปัญหา ภัยธรรมชาติ	ระดับความรุนแรงของภัยธรรมชาติ							
	น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ฝนแล้ง	0	0.00	0	0.00	2	100.0	0	0.00
น้ำท่วม	0	0.00	1	50.00	1	50.00	0	0.00
ลมพายุ	2	66.67	0	0.00	1	33.33	0	0.00
โรคและแมลง	1	9.10	6	54.54	2	18.18	2	18.18
อากาศร้อน	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	100.00

หมายเหตุ: จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 22 คน

ตารางที่ 3.25 ปัญหาภัยธรรมชาติของเกษตรกรแบบไม่มีพื้นที่สัญญา

ปัญหา ภัยธรรมชาติ	จำนวนที่		จำนวนครั้ง เฉลี่ยใน 10 ปี	ความเสียหายของสุกร		
	ประสบ ปัญหา	ร้อยละ		ค่าร้อยละ เฉลี่ย	SD	ค่าสัมประสิทธิ์ ความแปรปรวน
ฝนแล้ง	2	9.10	1.00	13.5	9.19	0.68
โรคและแมลง	12	54.54	1.41	33.58	29.09	0.87

หมายเหตุ: จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 22 คน

ตารางที่ 3.26 ระดับความรุนแรงของปัญหาจากภัยธรรมชาติของเกษตรกรแบบไม่มีพื้นที่สัญญา

ปัญหา ภัยธรรมชาติ	ระดับความรุนแรงของภัยธรรมชาติ							
	น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ฝนแล้ง	1	50.00	1	50.00	-	-	-	-
โรคและแมลง	4	33.33	-	-	6	50.00	2	16.67

หมายเหตุ: จากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 22 คน